

польського суверенітету у Східній Галиції є найбільш бажаним рішенням, і можливі поступки Радянському Союзу повинні бути обмежені провінцією Тернополь". В рекомендаціях консультативної ради підкреслювалося, що якщо відновлення довоєнного кордону буде неможливим, це рішення є максимальною поступкою радянським вимогам, яка може бути зроблена.

Отже, американські політики не бажали погодитися на всю лінію Керзона, намагалися рішуче домагатися відновлення польського суверенітету над більшою частиною західноукраїнських земель. Рекомендації держдепартаменту, затверджені 19 травня 1943 року, лягли в основу політики американського уряду з проблеми політично-правового статусу західноукраїнських земель до 1945 року. В ході подальших досліджень названих проблем слід розширити характеристику політики великих держав антигітлерівської коаліції з питання європейських кордонів; введення до наукового обігу нових фактів стимулюватиме поглиблену розробку дипломатичної історії Другої світової війни.

1. Churchill W.S. *The Second World War*. – London, 1949. – Vol. I: *The Gathering Storm*; 1953. – Vol. II: *Their Finest Hour*; 1953. – Vol. III: *The Grand Alliance*; 1951. – Vol. IV: *The Hinge of Fate*.
2. *Documents on British Foreign Policy. 1919–1939. Third Series*. – London, 1953. – Vol. VI; Vol VII. 1.
3. *Documents on German Foreign Policy. 1918–1945. Series D*. – London, 1956. – Vol. XI. 4. *Foreign Relations of the United States: Diplomatic Papers. 1939*. – Washington, 1956. – Vol. I; 1941. 1956. – Vol. I.; 1958.
5. *Внешняя политика СССР: Сб. документов*. – М., 1946. – Т. 4.
6. *Документы и материалы кануна Второй мировой войны. 1937–1939 // Министерство иностранных дел СССР*. – М., 1981. – Т. 2.
7. *Бережков В.М. Рождение коалиции*. – М.: *Международ. отношения*, 1975.
8. *Кеннан Д. Россия и Запад при Ленине и Сталине // Политические портреты*. – Минск: *Беларусь*, 1991.
9. *Liddel Hart B.H. History of the Second World War*. – New York, 1971.
10. *The Memoirs of Cordell Hull*. – New York, 1948. – Vol.2.
11. *Nazi – Soviet Relations. 1939-1941, published by the State Department of the United States*. – Washington, 1948.
12. *Переписка председателя Совета Министров СССР с президентами США и премьер-министрами Великобритании во время Великой Отечественной войны 1941–1945. Т. I, II*. – М., 1957.
13. *Рузвельт Э. Его глазами*. – М., 1947.
14. *The Secret Diary of Harold L. Ickes*. – New York, 1954. – Vol.3.
15. *Sherwood R.E. Roosevelt and Hopkins*. – New York, 1950. – Vol. II.
16. *Шурер Уильям. Взлет и падение третьего рейха / Пер. с англ.* – М., 1991. – Т. 1.

УДК 94(477)“1941”:623.746

А.М. Козицький

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра нової і новітньої історії

СЛОВАЦЬКІ ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (ЧЕРВЕНЬ – ЖОВТЕНЬ 1941 р.)

© Козицький А.М., 2005

Присвячено участі військових формувань Словаччини у реалізації німецького плану нападу на Радянський Союз. Детально розглянуто бойову діяльність “Швидкої Групи”, що оперувала на українських землях упродовж літа 1941 р. Особливу увагу звернуто на діяльність словацьких авіаційних підрозділів.

The article deals with the participation of military detachments of Slovakia in German plans of the war against USSR. Different aspects of the history of fighting in Ukrainian lands in the end of June – July 1941 “Rychla Skupina” are overviewed. As well large attention was made for the history of Slovakian aviation in Eastern front.

Участь словацьких військових формувань у німецько-радянській війні тривалий час залишалася “білою плямою” вітчизняної історії. Радянська історіографія оминала цю дражливу тему. Причини такої

“неуваги” лежали в площині небажання піднімати складні питання про причини, котрі привели Словаччину у табір противників СРСР. Крім того, варто підкреслити, що радянська історіографія Другої світової війни, широко досліджуючи проблематику Словацького національного повстання 1944 р., створила стереотип про окуповану німцями братню радянським народам слов'янську державу, котра за першої ж нагоди виступила на допомогу Радянському Союзу. Зрозуміло, що в такому ракурсі всі історичні факти, що не вкладалися у таку примітивну схему розвитку подій, зазвичай замовчувалися.

Між тим, останнім часом за рубежем з'явилася ціла низка вартісних наукових публікацій, які дають можливість по новому поглянути на згадані події. Історією військових формувань Словацької держави 1939–1944 рр. займаються Й. Райліх [1, 2], Й. Бистрицький [3], А. Олейко [4, 5], М. Земфіров [6]. Політично-стратегічні аспекти словацької зовнішньої політики висвітлено у статті В. Мар'їної [7].

Ця робота розглядає маловідомі події участі словацьких військових формувань у початковому етапі німецько-радянської війни. Хронологічно матеріал охоплює період від кінця червня до жовтня 1941 р., коли словацькі сухопутні та авіаційні підрозділи діяли на території України.

Проголошена 14 березня 1939 р. незалежна Словацька держава з перших днів свого існування опинилася в орбіті зовнішньої політики Німеччини. Вже 23 березня 1939 р. очолюваний лідером Глінківської словацької народної партії Й. Тісо уряд підписав із Третім Райхом Охоронний договір (Schutzvertrag), який передбачав тісний військово-політичний союз обох держав. Виконуючи свої зобов'язання, у вересні 1939 р. словаки взяли участь у війні проти Польщі. Для ведення бойових дій проти Польщі було створено польову армію “Берноляк”, командиром котрої став генерал Ф. Чатлош. Задіяні у війні проти Польщі збройні сили Словаччини налічували 53,1 тис. солдатів і офіцерів, 22 танки, 13 броневих автомобілів, 35 літаків. У ході боїв із поляками словаки втратили 18 осіб вбитими, 46 пораненими, 11 пропалими безвісти [8, с. 63–67]. Винагородою за це стало приєднання до Словаччини спірних територій загальною площею 600 км² із населенням 45 тисяч осіб, котрі відійшли до Польщі у 1920, 1924 і 1938 рр. [7, 473].

Логічним розвитком союзу із Берліном стало приєднання у листопаді 1940 р. Словаччини до Берлінського пакту трьох держав, який 27 вересня 1940 р. підписали Німеччина, Італія та Японія. Починаючи з грудня того самого року, Берлін почав використовувати словацьку територію для перекидання німецьких військ до Угорщини та Румунії. Німецькі військові будували у Словаччині об'єкти стратегічного значення, навчали словацьких офіцерів. Невдовзі німецький уряд дав Братиславі зрозуміти, що Німеччина розраховує не лише на співпрацю із Словаччиною у військовій сфері, але й на безпосередню участь словацьких військових формувань у війні з СРСР. Останнє, на думку німецьких фахівців, було б доцільним насамперед з політичного боку питання. Берлін намагався представити свою війну із СРСР як боротьбу із людиноненависницьким комуністичним режимом в інтересах всієї Європи. Відповідно, участь максимальної кількості представників різних народів мала б формувати уявлення про цю війну, як про новий “хрестовий похід” на захист західної цивілізації.

Готуючись до війни із Радянським Союзом, у травні 1941 р. група словацьких військових, яку очолював Ф. Чатлош, на запрошення німецького командування здійснила поїздку у район пролягання французької оборонної лінії Мажіно. Там німецькі фахівці продемонстрували словакам практиковані у німецькій армії способи атаки на довготривалі укріплення. Здобуті знання мали бути використані під час прориву радянських укріплень “Лінії Молотова”. [7, с. 486]. 20 червня 1941 р. Братиславу таємно відвідав начальник німецького генерального штабу генерал-полковник Ф. Гальдер, який провів переговори щодо узгодження технічних деталей участі словацьких військ у німецько-радянській війні.

22 червня 1941 р. Словаччина розірвала дипломатичні стосунки із Москвою й вступила у війну проти Радянського Союзу. Президент Й. Тісо, звертаючись до народу із повідомленням про початок війни, водночас оголосив про мобілізацію восьми річників-резервістів. Того ж дня головнокомандувач словацької армії генерал Ф. Чатлош віддав наказ сформувати з існуючих словацьких підрозділів тактичного підрозділу під назвою “Швидка Група” (Rychla Skupina). Командиром з'єднання призначено начальника словацького генерального штабу, полковника Р. Пілфуска. До складу підрозділу включено загін кавалерійської розвідки, два моторизовані батальйони, моторизований артилерійський дивізіон, два протитанкові підрозділи, 47 легких танків [3, с. 1–2]. У наступні тижні особовий склад “Швидкої Групи” постійно збільшувався, досягнувши зрештою сили двох дивізій.

23 червня перші словацькі підрозділи вирушили на фронт. Двома днями пізніше “Швидка Група” отримала від командування 17-ї німецької армії, якій була підпорядкована в оперативному плані, наказ наступати у напрямку Устрик Дольних, а далі – на Хирів. У цей момент словацьке, з’єднання налічувало 1910 солдат і офіцерів, які мали на озброєнні, крім особистої стрілецької зброї, 183 кулемети, 16 протитанкових гармат, 4 гармати кал. 76 мм, 9 гармат кал. 100 мм, 3 броневих автомобілі, 47 легких танків, 183 вантажівки, 49 легкових автомобілів, 33 мотоцикли і 112 велосипедів [3, с. 2–3]. Скориставшись непродуманою системою радянської оборони, 25 червня словаки без втрат форсували р. Сян і вступили на радянську територію. Наступного дня у с. Войтків словаки уперше вступили в бій із радянським підрозділами. Зустрівши впертий опір, словацькі підрозділи обійшли с. Войтків, рухаючись у напрямку Тираві Волоської. Невеликий радянський підрозділ, із яким словаки зустрілися у Тираві, відійшов без бою. У районі шосе Залузя – Сянок “Швидка Група” потрапила під концентрований вогонь із укріплень “Лінії Молотова”. Під час танкової атаки на радянські бункери один словацький танк було підбито, а другий перевернувся, упавши до протитанкового рову. Зрештою словакам вдалося захопити 9 радянських бункерів, що прикривали дорогу Залузя – Сянок. Ще 5 радянських залізобетонних укріплень було захоплено у районі с. Леська. У полон було взято одного офіцера і велику групу радянських солдатів [5, с. 47–54].

Після ліквідації радянських пунктів опору над Сяном, 1 липня 1941 р. словацькі підрозділи вирушили у напрямку Самбора. 2 липня без бою було зайнято Стрий. 8 липня словацькі підрозділи “Швидкої Групи” розділилися: 1-шу дивізію було спрямовано у напрямку на Рудки – Львів, а 2-гу – на Дрогобич. Створена 7 липня бригада “Рудольф” (3546 чоловік особового складу, 155 кулеметів, 37 протитанкових гармат, 4 гармати кал. 76 мм, 12 гармат кал. 100 мм, 4 гармати кал. 105 мм, 5 броневих автомобілів, 36 танків, 88 вантажівок, 62 мотоцикли, 297 велосипедів) вирушила у район Словіта – Шопки – Куровичі. 15 липня група “Рудольф” досягнула Бучача.

Найбільшою із битв, у яких влітку 1941 р. взяли участь словацькі війська на Східному фронті, були бої 22–23 липня під Липовцем. У 20-х числах липня словацька група “Рудольф” займала ділянку фронту між 24-ю і 97-ю піхотними дивізіями Вермахту. На той момент ударна сила групи істотно зменшилася, оскільки аж 10 танків, що були в її складі, через поламаки довелося для ремонту відправити залізницею у Словаччину. Сучасний дослідник історії словацького війська А. Олейко твердить, що більшість поламак словацької бронетехніки були свідомо спровоковані самими ж офіцерами танкових підрозділів [5, с. 76]. Перед початком боїв за Липовець група налічувала 5002 солдати і офіцери, 279 кулеметів, 8 зенітних гармат “Ерлікон”, 39 протитанкових гармат, 4 гармати кал. 75 мм, 24 гармати кал. 100 мм, 12 гармат кал. 105 мм, 5 броневих автомобілів, 43 танки. Їм протистояли сили 44-ї Київської червонопрапорної гірськострілецької дивізії ім. М. Щорса. У той момент дивізією командував генерал-майор С. Ткаченко, на момент початку війни його підрозділ розташовувався у районі м. Долина Івано-Франківської області й налічував 9159 чоловік особового складу, 601 кулемет, 154 міномети, 32 гармати кал. 76 мм, 24 гармати кал. 122 мм [9]. Однак, зважаючи на той факт, що радянська дивізія вже місяць брала участь у боях і відступала від самого кордону, не важко припустити, що і її особовий склад та стан озброєння істотно скоротилися. Згодом 44-та гед була оточена у районі Умані, й хоча її прапор було винесено із оточення, усе ж розформована. Штабний архів 44-ї дивізії не зберігся, тому точно встановити чисельність дивізії на момент битви під Липовцем на сьогодні неможливо.

У ході запеклого бою до вечора 22 липня словакам вдалося увійти до Липовця й зайняти більшу частину містечка. Однак успішна флангова контратака двох батальйонів 44-ї гед різко змінила ситуацію. Частина групи “Рудольф” відступила, а інша – опинилася у напівоточенні у Липовці. З великими труднощами словацькі підрозділи залишили Липовець, який наступного дня взяли вже німецькі частини. У бою за Липовець словаки втратили 75 осіб вбитими, 167 пораненими, 17 осіб пропало безвісти і 2 потрапили в полон. Крім того, радянським військам вдалося знищити 5 словацьких танків, 1 броневих автомобіль, а ще 7 танків і 2 броневих автомобілі пошкодити. Один броневих автомобіль, захоплений червоноармійцями, наступного дня словакам вдалося відбити.

Бої за Липовець наочно продемонстрували, що словацькі частини не мають належного рівня виучки та забезпечення озброєнням для виконання маневрених та активних наступальних дій. Так, наприклад, танковий підрозділ групи “Рудольф” повністю втратив бойову здатність. Рештки танкового

батальйону через Львів та Самбір відправлено у тил. 14 серпня до Словаччини відправлено уцілілі словацькі броневих автомобілі. Зрештою, міністерство оборони Словаччини прийняло рішення розпустити групу “Рудольф”, а частину її особового складу передати 295-й німецькій піхотній дивізії.

Крім сухопутних військових формувань Словаччини, участь у реалізації плану “Барбаросса” брали й повітряні сили. Головнокомандувачем словацьких ВПС був генерал А. Пуланіх, начальником штабу підполковник Е. Новотни. Після участі словацьких ВПС у війні проти Польщі, словацька військова авіація зазнала кардинальної реорганізації. Повітряні сили Словаччини було зведено у три винищувальні та три розвідувальні ескадрильї. Словацькі винищувачі базувалися на аеродромах Пештяни (60 кілометрів північно-східніше Братислави) – 11-та та 12-та ескадрильї та Спішка Нова Весь – 13-та винищувальна ескадрилья. 1-ша та 2-га розвідувальні ескадрильї розташувалися відповідно на летовищах Жиліни та Нітри. На летовищі Тренчанске Біскупице створено авіаційну школу. 1 травня винищувальні ескадрильї об’єднано у 1-й винищувальний дивізіон, а розвідувальні – у 2-й розвідувальний дивізіон.

Загалом, на 22 червня 1941 р. для використання проти СРСР були призначені три словацькі авіапідрозділи: 1-й розвідувальний дивізіон під командуванням майора К. Янчека (три ескадрильї, 30 літаків Летов С.328 “Смолік”), 2-й винищувальний дивізіон під командуванням капітана В. Качки (три ескадрильї, 33 літаки Авіа Б.534), ескадрилья зв’язку капітана І. Кубіша (7 літаків, Прага Е.39, Прага Е.241, Стінсон СР-10ц “Реліант”, Бенеш і Мраз Бе.555 “Супербібі”) [5, с. 96–97].

Із початком війни частину розвідувальних літаків було передано у підпорядкування сухопутних підрозділів. Пілоти 1-ї розвідувальної ескадрильї повинні були здійснювати авіарозвідку в інтересах 2-ї піхотної дивізії полковника А. Малара, 3-ї розвідувальної ескадрильї – 1-ї піхотної дивізії Я. Туранця, а льотчики 2-ї розвідувальної ескадрильї – загального командування “Швидкої Групи”. 25 червня почали здійснювати бойові вильоти словацькі пілоти-винищувачі. Першим завданням 13-ї винищувальної ескадрильї стало прикриття з повітря німецьких і словацьких військ у районі Гуменного [4, с. 292].

Зважаючи на швидкий відступ радянських військ було прийнято рішення про перебазування словацьких авіаційних підрозділів на нові аеродроми, які розташовувалися вже на території СРСР. 2–3 липня на колишній радянський аеродром у Самборі перелетіла частина літаків розвідувальних ескадрильї, а 7 липня – машини двох винищувальних і ще однієї розвідувальної ескадрильї. Водночас штаб словацьких повітряних сил перенесено до Хирова. Розташовані у Самборі словацькі літаки виконували розвідувальні польоти за маршрутами: Самбір – Рудки – Великий Любінь – Львів – Ходорів, а також Самбір – Дрогобич – Липниця – Підгайці. У Словаччині залишилася лише 11-та винищувальна ескадрилья, яка мала забезпечувати ППО країни.

Увечері 9 липня 10 розвідників “Смолік” й 10 винищувачів Авіа Б.534 вилетіли із Самбора до Львова, але не змогли здійснити посадку на військовому летовищі Скнилів. Причина полягала в тому, що майже весь радянський військовий аеродром був захаращений рештками знищених у попередні дні радянських літаків. Словацьким авіаторам довелося здійснити посадку на полях поблизу Рясного. 12 липня на прохання німців 13-та винищувальна авіаескадрилья вилетіла із Рясного до Чорткова. Базуючись у Чорткові, словацькі пілоти виконували польоти на прикриття німецького розвідувального підрозділу (Aufklärungsgruppe 4.(H)/32), який на машинах Хеншель-126 Б-1 діяв у районі Проскурова – Кам’янець-Подільського та на південний захід від Тернополя. Двома днями пізніше словацькі винищувачі перебазовано до Ярмолинець [4, с. 294–295].

Тим часом, 14 липня командування словацьких ВПС на Східному фронті перемістилося до Любіня Великого, а ескадрилья зв’язку отримала базу в Комарно. Винищувачі 12-ї авіаескадрильї перенесено до Тернополя.

Зважаючи на розгром, якого зазнали радянські ВПС, та, як наслідок, послаблення інтенсивності протидії з боку радянської авіації, вже у кінці липня 1941 р. словацькі авіапідрозділи почали перебазовувати назад у Словаччину. 25 липня 1941 р. з летовища Конюшки до Новей Всі в Словаччині вилетіла 2-га розвідувальна ескадрилья. На батьківщину повернулися не всі літаки підрозділу: два літаки передано до складу 1-ї, а ще три машини – до складу 3-ї розвідувальних ескадрильї, які залишалися на Україні. Ще два “Смоліки” 2-ї ескадрильї, повертаючись до Словач-

чини, залишилися у Комарно. Згодом ці машини базувалися у м. Бар, де виконували зв'язкові польоти в інтересах 12-ї та 13-ї винищувальних ескадрилій.

За станом на кінець липня словацькі авіаційні підрозділи на Східному фронті базувалися в Комарно (3-тя розвідувальна ескадрилья), Рясному (1-ша розвідувальна ескадрилья), Вінниці (12-га винищувальна ескадрилья), Тульчині (13-та винищувальна ескадрилья) [5, с. 102].

Безпосередньо у бойових діях брали участь лише два авіапідрозділи, 12-та та 13-та винищувальні ескадрильї, які співпрацювали із двома німецькими підрозділами близької розвідки (4.(Н)/32 і 3.(Н)/32). Польоти на прикриття німецьких хеншелів виконували по три словацькі винищувачі. Зважаючи на специфіку завдань, яка змушувала пілотів тривалий час перебувати у зоні досяжності ефективного вогню радянської ППО, словаки несли відчутні втрати. 16 липня, пошкоджена вогнем із землі Авіа Б.534 сержанта Й. Швейдіка, розбилася під час посадки на летовищі в Ярмолинцях. Підбитому 21 липня над Баром хорунжому Л. Затеку довелося посадити свій літак одразу за німецькими позиціями, не дотягнувши до власного аеродрому.

25 липня підрозділ перенесено до Тульчина, й ще того самого дня підбитий Авіа Б.534 сержанта Ф. Бжезіни здійснив вимушену посадку по радянський бік фронту. Рятуючи бойового побратима, поряд зі збитим літаком приземлився сержант Ш. Мартіш. Ф. Бжезіна ліг на крила літака, що приземлився, й тримаючись натяжних лив коробки крил долетів до Тульчина. За порятунок, наданий товаришеві у бойовій обстановці, обидва пілоти були нагороджені словацькими хрестами “За відвагу” та водночас німецькими залізними хрестами 2-го класу.

15 липня 12-та ескадрилья переbazувалася із Самбора до Проскурова, а ще через чотири дні – до Бару на Поділлі. Туди ж згодом переведено й 13-ту винищувальну ескадрилью. 23 липня 12-та ескадрилья вилетіла до Вінниці, звідки здійснювала польоти у район Умані. Зрештою, 29 липня підрозділ опинився на летовищі Гайсин. Цього ж дня ескадрилья нарешті досягнула першого бойового успіху, пілотами підрозділу був збитий радянський винищувач І-153 “Чайка” [6, 425]. Здійснюючи вильоти із Гайсина, 12-та ескадрилья атакувала відступаючі радянські війська на шосе Вінниця – Умань. Під час виконання цих нальотів був збитий Авіа Б.534 сержанта М. Даніеля, якого, як і у випадку із Ф. Бжезіною, вивіз із-за лінії фронту на крилі свого літака сержант Й. Дрлічка.

Перебування у Тульчині було для словацьких пілотів затьмарене інцидентом, який стався 29 липня 1941 р. Цього дня словацькі літаки піднялися для перехоплення угорського винищувача Фіат Ц.Р.42, який вже другий день з'являвся над аеродромом, де базувалися словаки. Наздогнати порушника спокою вдалося лише над угорським летовищем, яке розміщалося в 7-ми кілометрах південно-східніше Тульчина в Ганнополі. Пілот словацького винищувача Й. Режняк обстріляв угорського “Фіата”, коли той вже здійснював посадку, але й сам потрапив під вогонь угорських зенітників й мало не був збитий. Інцидент довелося залагоджувати за посередництвом вищого німецького командування. Причини цього конфлікту полягали в тому, що як серед словацьких, так і серед угорських пілотів ще живими були спогади про словацько-угорську війну березня 1939 р.

У середині серпня до Словаччини повернулися два наступні авіаційні підрозділи. Зважаючи на плановане переозброєння своїх ВПС новішою технікою німецького виробництва, командування вирішило відкликати із фронту 13-ту винищувальну та 3-тю розвідувальну ескадрильї. Першу перенесено із Проскурова до Пештан 15 серпня, а другу – із Комарно до Нітри 17 серпня. На території України залишилися лише 1-ша розвідувальна та 12-та винищувальна ескадрильї, які невдовзі переведено було в район Києва та Білої Церкви.

На початку вересня 1941 р. словацькі винищувачі брали активну участь в операціях повітряного прикриття німецьких переправ через Дніпро у районі Горностайполя (72 кілометри північніше Києва). Командиром 12-ї винищувальної ескадрильї на той час був надпоручик І. Галузницький. 7 вересня десять словацьких Авіа Б.534 вступили у бій із дев'яткою радянських І-16, що намагалися атакувати переправу. У ході бою словаки (Й. Дрлічка та Й. Коцка) збили два радянські винищувачі. Наступного дня три словацькі винищувачі у ході бою з двома радянськими І-16 збили ще одну машину противника.

Випрацьований ресурс старих літаків чехословацького виробництва сильно давався взнаки словацьким пілотам. У середині жовтня в обох словацьких ескадрильях, що ще діяли на Східному фронті, залишилося в робочому стані лише сім машин: чотири Авіа Б.534 у 12-ї ескадрильї та три

Летов С.328 “Смоліки” у 1-й розвідувальній [6, с. 425]. Зважаючи на це, 17 жовтня останні словацькі авіапідрозділи були відкликані на батьківщину.

За час перебування на Східному фронті, протягом червня – жовтня 1941 р. словацькі пілоти здійснили 3275 бойових вильотів, дві третини з яких були розвідувальними та зв’язковими. Винищувачі виконали 1119 вильотів, брали участь у 58 повітряних боях, у ході яких збили 6 машин противника [3, с. 4–5]. Головним висновком, який зробило командування на основі бойового використання словацьких ВПС на фронті, стало усвідомлення нагальної необхідності переозброєння повітряних підрозділів сучаснішою військовою технікою. Це було здійснено у першій половині 1942 р., після чого словацькі пілоти знову вирушили на Східний фронт.

1. Rajlich J. *Slovenšti letči 1939–1945*. – Kolin, 1991. 2. Rajlich J. *Slovenske Vzdušne Zbrane // Sojusznicy Luftwaffe. Cz. I*. – Warszawa, Lampart, 1997. 3. Bystrycky J. *Taženie slovenskej armady na vychodnom fronte w roku 1941 // Vojenska Historia. Bratislava*. – 1998. – № 2. 4. Olejko A. *Działania lotnicze w pasie karpackim w latach 1914–1947*. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. 5. Olejko A. *Słowackie epizody z polskiego Podkarpacia. Dębica, BUKSS, 2004*. 6. Земфіров М. *Асы Второй мировой войны. Союзники Люфтваффе. Венгрия, Румыния, Болгария, Хорватия, Словакия, Испания*. – М.: Издательство АСТ, 2003. 7. Марьина В.В. “Ворота на Балканы”. *Словакия в геополитических конструкциях СССР и Германии. 1939–1941 // Война и политика. 1939–1941 / Отв. ред. А.О. Чубарьян, Г. Городецкий*. – М.: Наука, 2000. 8. Petrik J., Olejko A. *Karpackie niebo 1939*. – Dębica, 2000. 9. Інтернет сайт “Робоче-Крестьянская Красная армия” (<http://rkka.ru/ihandbook.htm>).

УДК 356.169

А.І. Сташко

Національний університет “Львівська політехніка”,
Військовий інститут

МІЖНАРОДНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЯЛТИНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

© Сташко А.І., 2005

Висвітлено хід воєнних дій під час Другої світової війни на Східному та Західному фронтах у 1944–1945 рр., основні підсумки та значення Кримської конференції для повоєнного світового устрою. Проведено аналіз воєнно-стратегічного значення завершального етапу Другої світової війни для розвитку воєнного мистецтва, озброєння, бойової техніки та організації союзницьких військ.

The course of hostilities on the eastern and western fronts in the period of the Second World War in 1944–1945, the main results and importance of the Crimean Conference to the post-war system of the world have been highlighted in the article. The analysis of military strategic role of the final stage of the Second World War for the development of military skills, armament, fighting machines and organization of allied troops has been carried out

Протягом Другої світової війни і, зокрема, на завершальному її етапі за участі глав держав антигітлерівської коаліції відбулися три міжнародні конференції, присвячені встановленню повоєнного світового устрою.

У Тегерані (28 листопада – 1 грудня 1943 р.) Ф. Рузвельт, Й. Сталін та У. Черчілль обговорювали насамперед проблему досягнення перемоги над Третім рейхом, у Ялті (4–11 лютого 1945 р.) приймалися основні рішення про майбутній поділ світу між країнами-переможцями, у Потсдамі (липень–серпень 1945 р.) союзники вирішували питання мирної облаштованості і поділу Німеччини [2, с. 183].